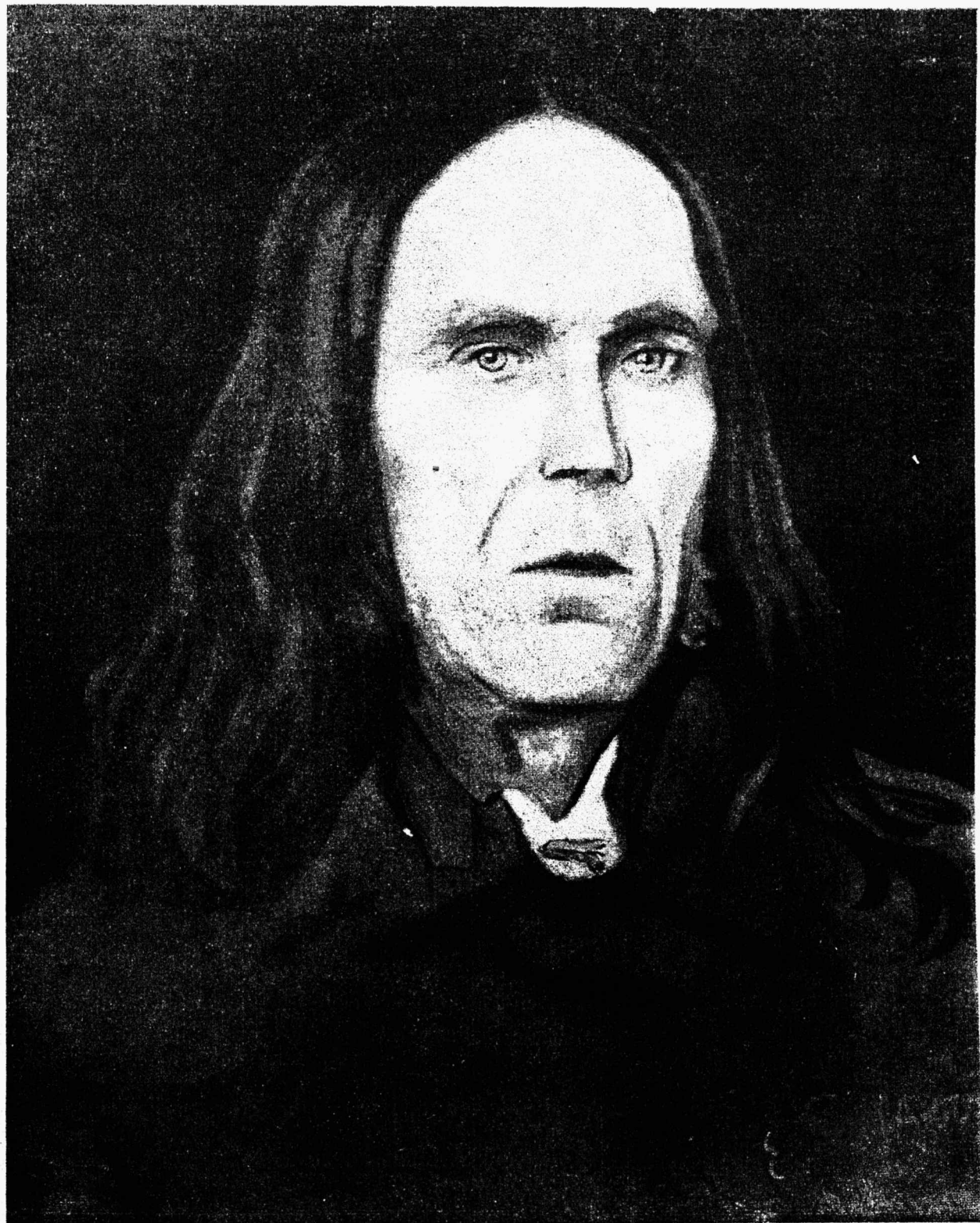

ÜLESTÕUSMISPÜHA VIKERKAAR

Küsimused ja vastused

WVAHAB-1924

Uued küsimused:

5. Kes on lugenud tähelepanelikult väljamaa kirjandust? Missugune kirjanik ja kirjanduslik teos meeldib kõige enam? Ja mispärast?

Ernst Tõsine.

6. Missugune töö huvitab sind kõige rohkem ja mil põhjusel?

Rõõmulaneid.

Vastused palume saata hiljemalt 10. maiks „Vikerkaare“ toimetusse Pikk tän. 2, Tallinn. — Meie „Küsimuste ja vastuste“ osas võib iga „Vikerkaare“ lugeja oma mõtteid avaldada.

Toimetus.

Vastus Sõstrasilmalise pilga küsimusele, nr. 3.

(Ilmunud „Vikerkaares“ nr. 10.)

„Mida pead kõige suuremaks õnneks maailmas?“

Önn on suurima olemasolu rõõmu üleelamise silmapilk endas. Önn on elu hõise.

Rõõmuleid.

Kui jooksed aina õnne järele, siis kätte sa teda ial ei saa.

Vaid tõsist õnne leida tahes — sa pead tublist töötama!

Edmond Dantes.

Önn on tabamatu ime.

Skeptik.

Selle küsimuse puhul oli mul sõpradega väike mõttevahetus. Avaldati arvamisi, et suurimaks õnneks on rikkus ja kõrge amet. Turgatasid meele Sokratese kuulsa sõnad: „Parim inimene on see, kes püüab saada täielikuks, ja õnnelikum see, kes tunneb, et ta on täienemas.“ Kui oma mõtted sellasel kujul avaldasin, naerdi mu välja. Ent siiski jään selle juure, et õnne ei tule otsida väljaspoolt, vaid hoopis selle vastu — endas, oma hinges. Rikkus ja mõjuv amet ei tee kedagi õnnelikuks; siin võib olla küll vägev, ent mitte õnnelik. Räägibki üks Persia muinasjutt kuningast, kes oli õnnetu ja kellele anti nõu panna selga õnneliku inimese särk, et saada õnnelikuks. Ühe sellase leides tuli ilmsiks, et sel särki ei olnudki, ja jäigi vist õnnetuks edasi mainitud kuningas.

Ei saa õnne rahaga osta ega väevõimuga võtta. Kes arvab, et tal puudub önn, on ise ses süüdi. Õnnelaste sõjariistad on mõistus ja tublid, ausad mõtted ning ilimaks osavuseks töö järele käimine.

Lengla.

Önn on loov, viljakas töö, ükskõik mis alal. Töö, mis rahuldab ja ühtlasi kihutab nutele ülesannetele ja raskuste võitmisele. Önn on alati visa võitlemine ja püüdmine ükka suuremate ja kaunimate sihtide poole.

Vikingite tütar.

Önn on ülimlaul, kelle viisist taipab igalüks vaid niipalju kui ta hingeline arenemine on selleks loonud eeldusi.

Vanemuine.

Önn on armastus.

Unistaja.

Peaa suurimaks õnneks — haridust. Teiseks — raha, mis võimaldaks kaugeisss maadesse rejsida.

Dollarmiljon.

Suurim önn on — olla isamaale kasulik.

Morgan Rändav Juut.

Suurim önn maailmas ühele rahvale on küll vabadus, iseseisvus. Olgu siis kodanikud nii vaesed kui tahes, võivad nad siiski uhkesti öelda: „Meie oleme õnnelikud! Meil on käes suurim önn — vabadus, iseseisvus!“

Virve.

Önn on üldiselt niisugune, mida keegi väga palju ei tõhiks nõuda, sest kui väga palju õnne pääle loota, võib elu talle teha suuri „viperusi“. Kuid õnne võiks loota kitsamal piiril. Mina arvan, et oleks siin — Eestis — kõige suurem önn, kui saaks järgmist: saaks Eesti noorsugu korraliku hariduse, viibiks viisakas seltskonnas, saaks alati värsket kirjandust, sammuks ajaga kaasas, oleks karsk ja veel palju ilusat ja hääd. See on minu arvates kõige suurem önn.

A. Kivi.

Önn on rahulolemine.

Suurim önn on täielik rahulolemine.

K. Kajak.

Mina pean maailmas suurimaks õnneks, olla füüsiliselt terve ja töötada isamaa kasuks.

Di-Da-Do.

Kui hinge ehib noorusaade, kui rinnus on õiglus ja vendlus, kui rahus on isamaa, armas kodurahvas — kui süda on täis noorustuld ja armastust, siis on saavutatud ühine önn, mille vastu võimetud on elutormid.

Põhjamaa kasvandik.

Suurimaks õnneks oleks, kui suurt maailma nähta saaksin (unes olen pea terve maailma läbi reisinud; küll Ameerika rohilaantes, Indias, kõrbetes ja isegi merepõhjas).

Delavaar.

Kõige suuremaks õnneks maailmas pean seda, et saada kord suureks teadlaseks.

Oliver — Tapalt.

Suurim önn maailmas on minu arvates: isamaale midagi kasu tuua. Tunda siis, et oled vääriline riigi kodanik, võida pää julgesti püsti hoida ping mitte häbeneda oma mittemidagi tegemisest.

Kõikuvad mõtted.

Kõige suurem önn inimesel maailmas on hääervis ja õnnelik elu.

Heino Samuti Väike Valdi.

Inimeste arvamisid lähevad kõige suurema õnne kohta lahku. Enamjagu peab kõige suuremaks õnneks maailmas raha, mõned ka armastust, kuulsust jne. Mina pean aga kõige suuremaks õnneks maailmas, kodumaa eest surra!

Valdi Väinola.

Isamaa eest võideldes võitluses langeda tahaks ka Ülemistejärve vanake.

Kõige suurem önn on soovide täideminek.

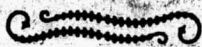
Kalakuningas.

Kõige suuremaks õnneks pean ma maailmas reismist, selleks on mulle ka Sven Hedin ja Stanley ekspeditsioonide kirjeldused hoogu annud.

Valge Kotkas.

(Järgneb)

Tänane number toob „Vikerkaare“ lugejale pühaderõõmuks hinnata kaasande — vikerkaarlaste posikaardid.

Nr. 15.

Vastutav toimetaja: Ernst Raudsepp. * Tegev toimetaja: J. Neggo-Võsalo.

1925.

Väljaandja: Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.

Toimetus ja talitus: Tallinn, Pikk t. 2 (Päevaleht). Kõnetr. 17-96. Toimetuse kõnetunnid teisipäeviti ja reedeti kl. 1—2.

Tellimisi võtavad vastu kõik postkontorid ja „Päevalehe“ tellimiste vastuvõtjad.

Tellimishind: kuus postiga 60 mk., veerandaastas 180 mk., poolaastas 360 mk., aastas 720 mk. Üksik number 15 mk.

SUUR ÄRKAMINE.

J. N.-V.

Luhat tiisat ojakest nrišeb läbi hangunud maapõue. Emakese maa talveunest tardunud soontes hakkab liikuma veri. Suur õnnelik tuksatus nagu läbistab maa südame. Õhus nagu midagi häälitšes — — — kas juba on koju tulnud rändlinnud? Kas juba lõõritab lōo või vilistab kuldnokk? Kas juba käes on kevad, — looduse suur ärkamine?

Must muld aurab ja lõhnab. Ta kerge kamar pakatab päikese soojusest. Õhk on karge ja puhas, — nii puhas nagu see vaid võimalik varakevadel, — looduse suurel ärkamisajal.

Linnakoolist pühadeks koju tulnud maalaps astub pikki miiskeid põllupeenraid, vaatab avasilmil kodutalu ümbritševat loodust — põu täis imelikku, õrna pakitšust. Mingi suur sügav rõõm valdab ta, noore linnulapse keset kodupõldude karsket loodust, hingates varakevade karget õhku.

Mingi uus suur aimdus paneb tormiliseft põksuma ta põue. Alateadlikest tundmusist vallatuna sirutuvad välja käed millegi kauni kangastuse järele. Ons see aimdus ärkanud hinges rändlindude häälitšusist õhus?

Ons see nooruse tabamatu unistus? Ons see — — — Ah, see on elu suurigatsus, elu suur olema solu rõõm, igavese, suure teadliku elu tunnustamine endas. See on noore hinge endatunnustamine, — nooruse suur inimärkamine.

Tasa, kes te kaasa elate seda momenti tunnustajana. Vait, kes olete selle pühama silmapilgu päältvaatajaks. Vait!

Leinabelid hinges, valupisarad laugeil ruttab aohämaral noor naine läbi alles uinuva hommikumaa looduse aeda, mis Golgata kõrval. See, kes ta päästis

piinavast haigusest — kurjadest vaimudest, kes vägistšid ta hinge, Inimesepoeg, kes äratanud ta elu uuele sügavamale mõistele, ristilõõdud Jumalapoeg — surnud.

Maria Magdalena seisab haua ees ja nutab.

Süüli täis lõhnavaid rohtusid, on ta tulnud leinama oma leinastaja laiba juure. Kuid kadunud on laip, tühi on haud, ja Maria Magdalena lein on suur. Ta seisab haua ees ja nutab. — Pikkvarrelised hommikumaa lilled leinavad kaasa. Nad langetavad pääd nõrgudes kaste-pisaraist. Lein. Ah, kadunud see, keda otsib Maria Magdalena, keda ta hing on hakanud armastama sügavaima, pühaima armastusega!

Ta seisab ja nutab.

Ta ei tea, kuhu nad on viinud Jeesuse surnukeha. Ta hing otsib ja igatšeb leida surnut.

Kas sääl ei astunud keegi läbi ärkava hommiku? Kas ei kostnud sammud?

Maria Magdalena vaatab tagasi, ja näeb Jeesuse seisvat, ja ei tea, et see on Jeesus. Jeesus ütšleb temale: Na'ne, mis sa nutad? Keda otsid? Maria mõtšles, et see pidi olema aednik, ja ütšles temale: Isand, kui sina oled ta ära kannud, siis ütšle mulle, kuhu sa ta oled pannud, ja ma tahan ta leida.

Jeesus ütšleb temale: „Maria!“

Maria Magda'ena vaatab üles. Ta ees seisab Jeesus. Ta hüüab: „Maria!“

„Rabuni!“ Sirutuvad välja Maria Magdalena käed Jeesuse järele. Kuid keelab Jeesus: „Ära mind puutu!“

Oli sündinud suurim ime, mida mäletab ajalugu: suur ärkamine surnuist ellu.“

„Ära mind puutu!“ — Maria aga läks ja kuulutas jõingritele:

„Olen Issandat näinud ja nõnda kõneles ta mulle.“

Ja algas inimsoo suur ärkamine. Ärkamine uuele ilmavaatele, elumõttele, uuele tõe. Algas, kuid veel pole pääsenud täiel määral võidule. Veel valitseb maailmas pigem paganlik kord: raha- ja võimurahvus, rahvaste vaen, kirikute omavaheline sallimatus, tõe salgamine, inimeste vihkamine ja tapmine.

Kas ei alga kord rahvaste ja riikide suur ärkamine,

väärtuste ümberhindamine igavese elu ja tõe uues valguses? Kas kaua veel kestab tuimus — surm, kinniste silmadega vanade radade tallamine, kulunud ilmavaate kummardamine, ebatõde?

Või on alanud uues aegjärgus, eriti noortes riikides, noortes hingedes suur ärkamine, suure prohveti suure elutõe jälgimine? Inimkonna suure ülestõusmispiha algus?

E. v. Gebhardt. Laatsaruse äratamine.

EDUARD v. GEBHARDT,

kelle surmasõnum hiljuti läbi ajalehtede käis, oli meie maalt pärit ja üks meie aja nimekamaist maalijaist Saksamaal, kelle nimi veel tagant järele kasvab.

Ta oli sündinud Järva-Jaanis kirikopetaja pojana, sai kuni 12 aastani kodukasyvatust, pandi siis Tallinna riigikooli ja toomkooli, kust ta enne selle lõpetamist, kui Tallinnas Krimmi sõja ajal koolid inglaste piiramisel suleti, Peeterburki asus, et säälises kunstide akadeemias oma kunstiannet harida. Õppis sääl mele Kööleriga ühel ajal ja läks säält Karlsruhe, Saksamaale ja Düsseldorfi, kus viimases peatuma jäädes säälse akadeemia professoriks kutsuti ja sääl töötas oma kõrge

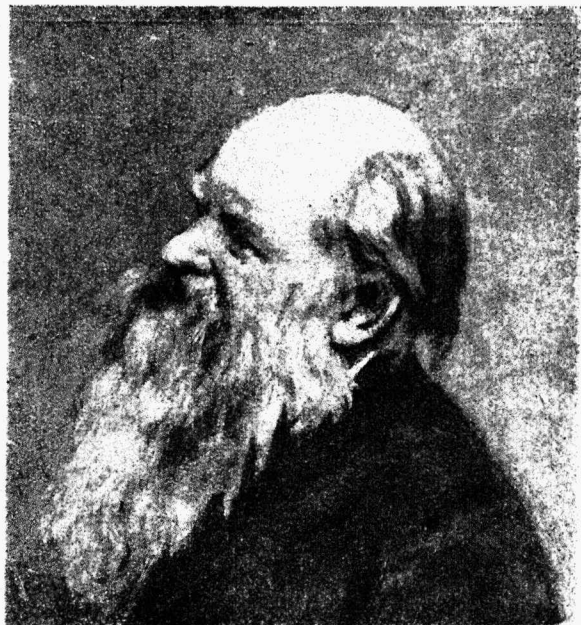
eluotsani (ta sai 87-aastaseks) haruldase usinuse, loomisjõu ning väsimatusega. Oma kuulsu nimega on ta enamasti kõigi meie varemate Baltiast pärit kunstiloomulistele tõmbetähteks olnud Düsseldorfi, nõnda ka eestlaste (niigid juba surnud) Tõnis Grenzsteini, Paul ja Kristjan Raud'ile ja nende ridade kirjutajale.

Gebhardt'i pääala olid püüdi-ajaloolised maalid (mitte „piitad pildid“, nagu mõnes Eesti lehes asjatundmatult poolt oli kirjutatud), sääl kõrval ka portree. Gebhardt oli võrdlematu hääl joonistaja ja võrdlematu võimega iseloomude ja hingeavalduste kujutaja; kõik tema näod, kujud on elavad, kõnelevad, on „hinged“ oma looja

hinge läbi, mis oli suur ja tundelik ja tugev, taga kihutades teda läbi pika eluea hulgate loominguile väsimata, puhkamata. Kes seda meest on juhtunud nägema akadeemias õhtustel aktitundidel mudeli ülesseadmisel ja korrektuuril, see alies on näinud, milline temperament ja tuli selle „vanamehe“ veres põles. „Ainult viis minutit,“ oli sagedasti ta devüis ühe seisendi juures ja sääljures jooksis ta valmistuse põledes ühelt jüngerilt teise juure, küttes mudelit ja õhutades õpilasi kliirele tööle, näidates, mis sääli tähtsam on üles tähendada või millist kohta oleks rõhutada. Ja kui ta kellegile selle paberile oma käega mõned jooned näiteks tõmbas, siis kirjutati sinna kõrvale kohe Gebhardt'i nimi ning kuupäev — nii suur oli õpilaste aukartus oma õpetaja — Gebhardt'i vastu.

Kuna Gebhardt oma piltide inimesed vanast juudi ajast meie ajale ning inimeste hingele lähemale tõi ja neid sageli üsna meeleaja järele riietas, võõrastas see esialgu publikut ja vaadati sellepärast ta pääle kui „pühaduste“ rikkuja pääle. Aga aegamööda harjus rahvas just Gebhardt'i piltidest jutlusi lugema, milliseid senised nus-natsaretlased ei olnud suutnud rahvale anda. Tema otsiti, telliti nüüd altaripilte, teda lasti kirikute ja kloostrite seinu oma freskodega ehitada. Sest kujud, rõivad muutuvad, aga lugu, elu, hing jääb endiseks. Gebhardt polenud ju ka tahtnud ajaloolane olla, ta tahtis ainult jutlustada inimese elust ning usust, mis oli sama „piiblijal“ kui ta on praegugi. Ta kujutas seda oma suure ande varal nii võimsalt igapäevsest-elavalt ning hingestatult, et sellest igamees pidi saama puudutatud. Mäletan, kui aastal 1896 ta „Laatsaruse äratamine“ Düsseldorffis Schulte Kunstisalongis esimest korda näitusele oli; harilikult, kui publik valmistuses mõne valdava kunstiteose ees seisab, kuulduv ikka mõnda imestust, nagu „ah!“ või muud, aga „Laatsaruse äratamise“ pildi ees seisis publik kirikurvaikus ja kes juure tuli, tuli kõikivarvul, et nagu seda pühalikku vaikust mitte segada. Pilt kujutab Laatsarust istukil oma sarkofaagis, ta on alles ärganud, nagu tuimalt vaatab silm oma ette, kuna omaksed teda palakaist tahti mähtivad. Jeesus seisab hauajalutsis vähe kummargile Maria üle, kes põlvil ta ette langenud ja tänapisaraal õnnistegija otsa vaatab, kes kergelt üht kätt ta pää kohal hoides teisega üles taeva poole näitab. Säälsamas põlvitab ka Marta imestades Jeesust vaadates, ja kirikala väravast on rahvas sisse tunginud, kes samuti imestades seisma on jäänud silme ees seisva ime ees. Kogu see sündmus on nii kõhtvalt kujutatud, et vaatajagi nagu praegu sündinud ime ees tarretub — mille kunstnik on korda saatnud.

Gebhardt valis oma mudelid rahva seast, kes olid elanud, kannatanud, karakteriks küpsenud. Neid oli ta õppinud lapsepõlves nägema oma isa kodus, Eesti kirikumõisas. Neid nähtud ja ülestähendatud tiipe tarvitas ta kunil hilisema ajani, kus ka Westfaalia väljakujunenud talupoega ja väikelinna kodanikke nägusid sekka võttis. „Ich zehre auch noch an den alten Esten“ — mina nosin ka ikka veel nende vanade eestlaste kallal — ütles ta mulle kord mu töid vaadates, teisi mu töid kõr-

E. v. Gebhardt. Autoportree kunstniku 80. eluaastal.

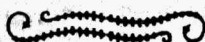
vale jättes, kui nende vahel üht pikajuukselist — mu onu — pääd nägi. Tema armastas ülepää eestlasi, luges meile „Kalevipoega“ ja oli õrna osavõtuga samuti Eesti soost õpilaste, kes Düsseldorffis akadeemias olid, kui teiste tema „landsmannide“ vastu. Kui ma ei eksi, oli talle T. Grenzstein just iseäranis „lieber Mensch“, kellega tutvuneda soovitas igale meile juuretutijale Baltikast.

Gebhardt'i teoste arvu siin üles lugeda oleks võimata. Tema töid on eraomandusena mitmel maal ja neid on kunstikogudes. Ka meil on neist vististi mõnda eraomandusena, paar suuremat kirikuteski (üks Narvas ja teine Tallinnas Toomel, viimasest veel üks kooopia Pärnu-Jaagupis), aga avalikkudes kogudes kahjuks pole seni ei ühtki, ainult kogu päevapiltide ülesvõtteid meile maakonna- (provintsiiaal-) muuseumis Tallinnas. Oleks üs, kui keegi ta sugulastest Tallinnas, kellel ju vististi midagi ikka tema töödest on, mõne meile kogusse müüiks või kingiks — ühe meile maalt võrsunud suurema Euroopa kujuri töist, kelle veres, nagu kord kuulnud arvan olevat, ka Eesti verd pidavat — ema poolt — voolamas olnud olema.

Paanen sila juure lisaks mõned kehvad reproduktioonid Gebhardt'i töist — vähe võib ikka endale ette kujutada nende kaudu suure kujuri võimistest ja omapärasusest. Kes rohkem näha soovib — originaale — see vaadelgu tema suuri altaripilte Tallinna Doomkirkus ja Narvas. Need on meile maa kunstihinnalisemad altariplidid.

Gebhardt oli täis kujur: tema vool oli — oma vool, tema mood oli — oma mood, ta käis — oma teed... tal oli oma itu!

Ants Laipman.

E. v. Gebhardt. Stuidia „Ristilöömisest“.

E. v. Gebhardt. Stuidia „Templipuhastamisest“.

Looduses.

Meinhard Aleksa.

1. Vaat päikseratas vajus merre, suri —
Kui määratu suur tulekahju, ääs
Nii hõõgub, põleb horitsondil lääts.
Kas sinu auks, oo Tundmatu, suri!
2. Veel vesipinnal kõigub üksik puri...
Ja tasa loksab laine jalge ees
Või kala sulpsatab meist eemal, vees —
Ei kuule muud. Kui peegel mereturi.
3. Nii hää on olla mul, sest päralt enda
Taas olen. Maitseada võin jälle sind,
Oo vaikus, puhtus, majesteetlik rahu.
4. Taas igas loomas, taimes tunnen venda:
Mul märksa avaramaks läinud rind,
Nüüd pole seda, mis ei hinge mahu!

PARADIISIAIAS.

Daani kirjaniku Hans Chr. Andersen'i muinasjutt. Tõlkinud L. K.

Vara hommikul virgus prints ja imestas väga, kui ta enda juba kõrgel üle pilvede leidis olevat. Ta istus Idatuule seljas, kes teda kinni hoidis, ja nad liuglesid nii kõrgel taeva all, et metsad ja põllud, jõed ja järved kui maakaardil paistsid.

„Terē hommikut!“ ütles Idatuul, „oleksid veel rahu-likult võinud magada, sest siin lagedal maa-alal pole midagi huvitavat näha, olgu siis, et tahaksid kirikuid üles lugeda. Nagu krüditäpid rohelisel kalevil paistavad nad sääl all!“

„See polnud minulst viisakas, et sinu ema ja vepdi jumalaga ei jätnud!“ ütles prints. „Magamine vaban-

dab,“ vastas Idatuul, ja nad lendasid veel kiiremini edasi. Punnadavad kohisesid, kui nad üle metsa ruttasid, ja merel ning järvedel tõusid lained kõrgemale ja laevad kikkusid üles-alla nagu luigid. Öhtupimeduses paistsid suured linnad oma tulekumas imeilusatena, pea siin, pea sääl sära- sid lugematud tulede hulgad. Prints plaksutas rõõmu pärast käsi, aga Idatuul holatas teda ja soovitas talle end paremini kinni hoida, muidu võiks ta kukkuda ja mõne kirikutorni otsa jääda rippuma. Kotkalend musta-vas metsas on juba kord kerge ja välle, aga Idatuule lend oli veel kergem ja väledam. Kasak kihutab kiitl täite ajuga üle laane, aga veel palju kiiremini jõudis prints.

„Niiid võid juba Himalajat näha,“ seletas Idatuul, „ja see on kõige ilusam mägestik Aasias. Varsl jõuame ka paradüsiaeda.“

Nad pöörasid lõuna poole ja pea tungis nende juure võrtside ja lillede lõhn. Viiginari ja granaatõun kasvas siin metsikult ja metsik viinapuu kandis siniseid ja punaseid marju. Nad peatusid ja sirutusid lokkavasse rohtu, kus lilled tuulele noogutasid, nagu ütleksid nad „tere tulemast!“

„Kas oleme niiid paradüsiaias?“ küsis prints.

„Ei, veel mitte, aga varsi jõuame sinna,“ vastas Idatuul. „Kas näed seda kaljuseina ja suurt koobast, mille ees viinapuuoksad rohelise eesrüdena ripuvad? Säält peame läbi minema. Mässi end hästi oma mantlisse, sest nii palavalt kui ka päike sin ei paista, üksainus samm edasi ja meid ümbritseb jääkülmus. Linnul, kes säält mööda lendab, on üks tiib soojas sirves ja teine külmas talves.“

„Tähendab, see ongi siis tee paradüsiaeda?“ küsis prints.

Nad astusid koopasse. Kui külm sääl oli! Kuid see ei kestnud kaua. Idatuul laotas oma tiivad laiaks, nad läkisid kui tuli. Ja milline koobas oli see! Suured kaljumürakad, millest veel alla tilkus, rippusid haruldastes kujudes nende päa kohal. Tee oli vahete-vahel nii madal, et nad kätel pidid roomama, siis jälle nii lai ja avar nagu vabas õhus. Koobas paistis surmakabelina, tummade oreilvõlede ja kivistunud lippudega.

„Kõnnime niiid vist surmude teed?“ arvas prints, aga Idatuul ei vastanud sõnagi, vaid näitas ettepoole, kust neile vastu paistis imeilus sinine valgus. Kaljud kadusid ikka enam ja enam uttu, mis peagi muutus nii selgeks ja läbipaistvaks, nagu valge pilv kuupaistel. Niiid väbisid nad õhus, mis oli nii kerge ja värsket nagu mägedeõhk ja täis magusat lõhna nagu orgude roostas. Nende ees voolas selge ja läbipaistev jõgi, mille pinnal säras kuldseid ja hõbedasi kalu, purpurpunased angerjad mänglesid jõe põhjas ja iga liigutuse juures hiilgas nende keha siniseis tuisademeis; laiad veeroosilehed säntendasid vikerkaarevärvides ja õis ise kumas punase leegina. Üle jõe õndsate saarete, kus õitses paradüsiaed, viis marmorsild, mis nii peenelt ja kunstiliselt oli nikerdatud. et näis koosnevat pitsidest ja klaashelmestest. Idatuul kandis printsi kätel üle jõe; lilled ja lehed hakkasid kaunimaid laule tema lapsepõlvest laulma; aga nii ilusasti nagu ükski inimhää seda poleks suutnud. Kas olid need palmipuud või hiiglaveetaimed? Nii suuri puud ei olnud prints veel kunagi varem näinud. Pikkade lillepärjadena rippusid neist haruldased väänkasvud alla. Rohus seisis kari paabulinde lahtilöödud hiilgavate sabadega. Kui aga prints neid puudutas, märkas ta, et need mitte linnud, vaid lilled olid. Need olid suured takjad, mis siin kui paabulinnu suled särasid. Taktsad lövid ja tilgriid hiipasid kui painduvad kassid läbi roheline põssastiku, mis õhupuõitena lõhnas; metstul, hekkiv kaunima helmena, rivas oma tiivaga lövi lakka ja muidu nii kartlik antiloop seisid palgal ja noogutas päega nagu tahaks ta kaasa mängida.

Niiid lähenes paradüsil-muruneid. Tema rüüed hiilgasid kui päike ja ta nägu oli heh nagu õnnelikul emal,

Vara hommikul virgus prints ja imestas väga, kui ta enda juba kõrgel üle pilvee leidis olevat. Ta istus Idatuule seljas.

kui ta oma lapsest rõõmu tunneb. Ta oli noor ja armas ja kõige ilusamad tütarlapsed järgisid talle, igatüüpi särav täht juustes.

Idatuul andis talle lind Phoenix'i saadetud lehe ja tema silmad särasid rõõmu pärast. Ta võttis printsi käest

kinni ja viis ta oma lossi, mille seinad hiilgasid kui tulbi õieleht, kui seda vastu päikest hoida. Lossi laeks oli suur hiilgav ilm ja mida kauem teda vaatlesid, seda sügavamama paistis ta õiekarik. Prints astus akna juure ja vaatas läbi ühe ruudu välja. Ta nägi hää- ja kurjatundmise puud ussiga, Adam ja Eva seisid selle all. „Kas nad siis siit veel välja pole aetud?“ küsis ta. Muruneid naeratas ja seletas, aeg olevat igasse ruutu oma sünnimuse põletanud. Pildid põlnud aga sellased, nagu neid raamatust lelame, vaid nad olid täis hoovavat elu; puud ja lehed liikusid, inimesed tulid ja läksid; kõik paistis nagu peeglis. Ta vaatas läbi teise ruudu ja nägi Jakobi unenägu: pikk redel ulatus taevani ja inglid suurte tiibadega hõljusid ülles-alla. Kõik, mis maailmas oli sündinud, elas ja liikus neil klaasruutudel. Säärased kunstilisi pilte võis ainult aeg sisse põletada.

Muruneid naeratas ja juhtis ta edasi suure, kõrgesse saali, mille seinad läbipaistvate piltidega olid kaetud ja millel üks nägu oli ilusam kui teine. Need olid miljonid õndsaid, kes naeratasid ja laulsid ja kelle laul kokku sulas üheksainsaks vägevaks viisiks. Keset saali seisid suur puu allarippuvate raskete okstega; väikesed ja suured kuldseid õunad rippusid kui apelsinid tema roheliste lehtede vahel. See oli hää- ja kurjatundmise puu, mille vilja Adam ja Eva olid söönud. Igalt lehelt tilkus punane kastetilk, nagu nutaks puu veriseid pisaraid.

„Astume nüüd paati,“ ütles muruneid, „ja karastame end joogiga lainetaval veepinnal. Paat kiigub, ei liigu palgast, kuid siiski rändavad meie silmade eest kõik maailma maad mööda.“ Imelik oli vaadelda liikuvat randa. Libisesid mööda kõrged pilvedeni ulatuvad Alpid, kaetud lume ning kuusemetsaga; mägedesarv kostis neilt haleda häälega ja rõõmsasti kõlas karjaste hulka mine. Nüüd painutusid banaanipuu pikad, rippuvad oksad paadile ja mustad tulged ujusid vees; kõige haruldasemaid loomi ja linde oli ranmas näha. Egiptuse püramiidid, pooleldi liiva alla maetud, sammaste ja silkside varemed ruttasid mööda. Virmalised lõkendasid üle põhjamaa jäälugustikude: see oli ilutuli, mille sarnast keegi ei suuda järele aimata. Prints oli õnnelik, ta nägi tuhat korda rohkem, kui mele seda siin võime jutustada.

„Kas võin ma ikka siia jääda?“ küsis prints.

„See oteneb sinust endast,“ vastas muruneid. „Kui sa nagu Adam keelatud vilja järele ei himusta, siis võid igavesti siia jääda.“

„Ma ei puutu häälõunu hää- ja kurjatundmise puu otsas, siin on ju külluses igasugust muud ning sama hääd puuvilja.“

„Katsu ennast ja kui sul jõud himude taitsutamiseks puudub, siis pööra ladataunega, kes su siia tõi, tagasi. Ta lendab nüüd koju ja tuleb alles saja aasta pärast tagasi. See aeg möödub sul aga siin kiiremini kui sada tundi, kuid küsatusel ja patule on ta siiski küllalt pikk. Igal õhtul, kui sinust lahkun, pean sind kutsuma: „Tule kaasa!“ — sina aga ära järgi mulle, sest iga sammuga kasvab sinus tung. Sa tuled saaki, kus hää- ja kurjatundmise puu kasvab; mina magan tema lõhnavate rippuvate okste all. Kummardud mu üle ja pean sulle vastu naeratama. Niipea aga, kui mind suudled, vajub paradüüs sügavasse maapõhja ja on sinu jaoks kadunud. Mure ja vaev saab sulle siis osaks.“

„Jään sinu juure,“ ütles prints. Idatuul suudles teda otsaesisele ja ütles: „Ole valvel ja tugev, siis oleme saja aasta pärast jälle kõik koos. Ela hästi, ela hästi!“ Ta laotas oma suured tiivad laiali, mis hiilgasid kui põuavalk suviõöl või virmalised külmal talvel. „Ela hästi, ela hästi!“ hüüdsid talle lilled ja puud järele. Kured ja pelikaanid saatsid teda aia piirini, lennates ridadikku nagu pikad paelad.

Kuningapoeg ja muruneid paradüüsis.

„Nüüd hakkame oma tantse tantsima!“ ütles muruneid. Pääle päikese loojenemist pean sulle käega vilpama ja hüüdma: „Tule ühes minuga!“ — siis aga ära tee seda. Sada aastat pean seda igapäev kordama. Igakord, kui enda üle võidu saad, tunned endas jõudu kasvavat ja lõpuks ei tule sulle enam meelega mulle tahta järgida. Täna sünnib see esimest korda. Olen sind hotatunud!“

Muruneid viis ta suure läbipaistvaist lilliaist koosnevasse saaki, mille kollased tolmuhebedad kandle moodustasid ning kaudimaid vilise mängisid. Ilusad tiitarlapsed lainetavais loorides hõljusid tantsumas ja laulsid õnnelikust, igavesest elust ja paradüüsi kestvusest. Päike läks looja kogu taevas näis kuldse merena, mis lilliatele rooside hiilguse andis. Prints jõi vahutavat mahla, mida tiitarlapsed talle pakusid, ja ta tundis end

õndsamana kui kunagi varem. Äkki avanes saaki tagaseli hää- ja kurjatundmise puu hiilgas sääl pimestavalt ja säält kostev lauluhääli oli õrn ja armas nagu tema ema oma. Talle näis, kui laulaks see: „Minu laps, minu armas laps!“ Sääl vilpas muruneid käega ja hüüdis õrnalt: „Tule! Tule!“ Prints unustas oma lubaduse ja tormas ta järele, ta unustas enda juba esimesel õhtul muruneid aga vilpas ja naeratas. Lilled lõhn muutus kõvemaks ja kandleid helisesid ikka armsamini, ja saalis, kus kasvab puu, oli nagu majjon päikesel, mis noogutasid ja laulsid: „Kõike peab teadma, inimene on maa-

ilma valitseja!“ Lehtedelt veerevad verised pisarad olid punased säravad tähed. „Järgi mulle! Järgi mulle!“ kostsid värisevad hellig. „Ma pean!“ sõnas prints, „see pole patt, ei või seda olla! Miks ei peaks ma järgima liute ja rõõmule? Seega pole ma veel midagi kaotanud, kui ma teda ainult ei suudle. Ja seda ma ei tee, olen tugev ja mul on kindel tahtejõud.“

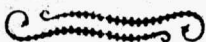
Muruneid jõudis hää- ja kurjatundmise puuni, painutas oksid laiadi ja silmapilk hiljem oli ta nendesse kadunud.

„Ma pole veel patustanud ja ei taha seda ka teha,“ ütles prints, painutas aga säälijuures juba oksad kõrvale. Sääli magas muruneid nii armsasti, nagu seda ainult suudab paradisiineid; ta naeratas unes; prints kummardus ta üle ja nägi pisarat ta silmaripsmel värisevat. „Kas nutad minu pärast?“ sosistas ta. „Ära nuta, sa ihaldamismäärne neid! Nüüd alles mõistan paradisiõnne. Ta voolab mul läbi vere, läbi mõtete. Kerubiini jõudu ja igavest elu tunnen oma maises ihus. Ümbritsegu mind pärast igavene öö, üks sarnane minut annab küllalt rikkust.“ Ta suudles pisarad neiu silmist ja ta huuled puudutasid neiu huuli.

Korraga kõlas piksemirin, nii sügavasti ja kolelasti nagu seda veel keegi pole kuulnud ja kõik varises kokku: ihus neid, õitsev paradis, kõik vajus, vajus ikka sügavamale ja sügavamale ja paistis veel nagu väike helkiv täheke kauguses. Surmakülmus tungis tal liikmesse, ta sulges silmad ja lamas kaua kui surnu. Vali tuul paiskas talle külma vihma näkku ja ta ärkas meelemärkusetust olekust. „Mis olen teinud!“ ohkas ta. „Patustasin nagu Adam, ja paradis kadus mu eest.“ Ta avas silmad ja nägi tähe teavavõlvil, mis hiilgas nagu paradis — see oli aotäht. Ta tõusis istukile ja leidis enda samas siingis metsas tuultekoopa lähedal; ta kõrval istus vana tuultema, tõstis käe üles ja lausis pahaselt: „Juba esimesel õhtul! Seda ma mõtlesingi. Kui oleksid minu poeg, pistaksin su kott!“

„Sinna peab ta ka rändama!“ ütles surm. See oli tugev vanamees vikatiga käes ja suurte mustade tilbadega. „Kirstu peab ta pandama, kuid mitte kohe. Tahan ta ainult märkida ja jätan talle siis veel pisut aega maapääl elamiseks, et ta oma patte võiks kahetseda ja end parandada. Tulen ootamata. Kui ta seda kõige vähem akitab, pistan ta musta kirstu, võtan ta oma turjale ja lendan üles tähtede poole. Ka sääli õitseb paradisiiaed, ja kui ta on hää ja usklik inimene, võib pääseda sinna. On aga tema meel ja mõte kuri ja ta siida täis pattu, siis vajub oma kirstuga veel sügavamale kui vajus paradis ja ainult iga tuhande aasta pärast toon ta säält välja, et teda kas veel sügavamale lasta vajuda või asetada säravale, helkivale tähele.“

(Lõpp.)

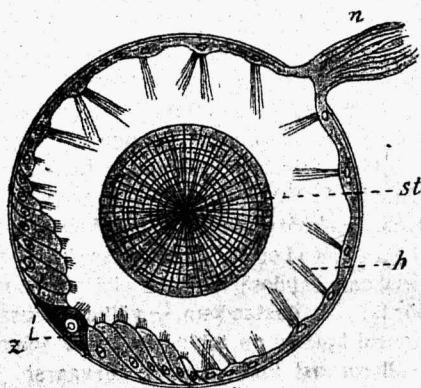
KUIDAS KEHA TASAKAALUS HOITAKSE.

Juhan Klein.

3

3. Tasakaaluelundi töötamisviis.

„Vikerkaare“ tugejad teavad, et selgrootute loomade tasakaaluelund kujutab lihtsat põlekest, milles asub veerev kivike. (4. joon.) Põlekese siseseinad on karvakestega varustatud tunderakkudega vooderdatud. Ei ole vist raske tulla kujutlusele, kuidas säärane elund töötab, kuidas ta tasakaalu teateid saab ja kuidas ta need kesknärvikavale edasi toimetab. Keha liikumisel veereb kivike. On loom kõhitmise küljega „allapoole“, siis vajutab kivike põlekese alumisi karvakesi, alumised tunderakud ärrituvad. Kesknärvikavale teatatakse, et tasakaalu suhtes on kõik korras. Kaldub loomake küüjeli võt satub ta koguni selli, siis ärritab kivike põlekese külgmisi ehk ülemisi karvakesi ja tunderakke, ja nüüd kõneleb ka telegrammi sisu küüjele kaldumisest ja selli sattumisest. Kohe annab kesknärvikava muskli-

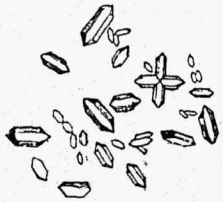
4 joon. Ühe limulise tasakaaluelund. n närv, st kivike, h karvakesed, z tunderakud.

tele käsud tasakaalu talulesäädmiseks. Kivike langeb nüüd jälle õigele kohale, ja loomake rahuneb.

Paljudele loomadele on see kivike loodusest kaasa antud, paljud muretsevad selle aga ise loodusest. Nii on muuseas ka vähkidega lugu. Kestamise ajal, kus vana kivi eemaldatakse, panevad nad selle asemele uue. Seda asjaolu kasutas Saksa loodusteadlane Kreidl, et nimetatud loomakestega järgmise naljaka katse teha. Ta pani kestajad vähid vette, kus liivaterakesed püüdsid. Selle asemel pani ta sinna aga rauaterakesi. Ja vähid täitsid oma põiekesed rauaterakesega. Nüüd alles algas nali. Kreidl tõi magneedi ja holdis selle vähkide kohal. Rauaterakesed ei langenud nüüd enam emakese maa poole, vaid rändasid magneedi poole. Põiekesed ülemised tunderakud ärritusid, ja vastav teade rändas kesknärvikavasse. Vähid pöördusid selili. Rauakillukesed vajutasid nüüd jälle „õigete“ karvakese pääle ja loomakesed jäid rahulikuks. Magneedi asukohta muutes võis vähki kord selili, kord külljeli, — igasugusesse olekusse sundida.

Keegi teine loodusteadlane tegi merevähi poegadega umbes samasuguse huvitava katse. Nimetatud loomakesed asetati puhtasse vette. Loomakestel ei olnud siin oma tasakaalupõiekestesse midagi panna ja nüüd ei osanud nad ka tööpoolest mingisugust vahet teha selle vahel, mis on „üülal“, mis on „all“, — kord ujusid nad selili, kord külljeli, kord maoli.

Selgrooloomade ja inimese juures on asi täiesti samasugune. Oleme tuttavad nende tasakaaluelundiga, kojaga ja lookkäikudega. Uurimised on näidanud, et koda vastab madalamate loomade tasakaalupõiekesele ja et selle töötamisviis on samasugune kui põiekesegi juures. Kojas põhja rakud on ripsmetega varustatud. Ripsmed ümbritseb sültjas aine, millesse hulk lubjakivi kristallikesi on asetatud. (5. joon.) See meie

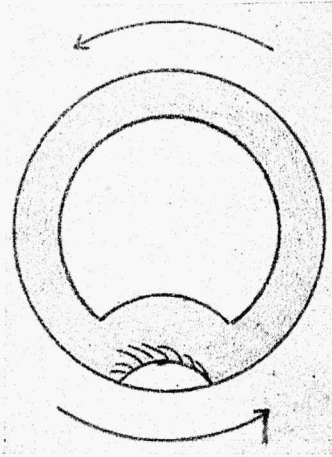

5 joon. Lubjakristallid. Sündinud lapse kõrva labüriinidest kojust.

„kuulmisliiv“ vastab alamate loomade veerevale kivikesele. Pää liikumisel, viituselisel jne. registreerivad koja põhimised tunderakud lubjakivikeste liikumise ja informeerivad sel teel kesknärvikava pää seisandi asjus.

Agas lookkäigud? Nemad saadavad väikesele pääajule teateid liikumise sihi, kiirenemise ja aeglaseks jäämise kohta. Tutvuneksime lähemalt nende ehitusega, ja siis selgub kohe, kuidas nad seda teevad. Silmatorkav on juba nende asetus. Nende pinnad on üksteise suhtes ristloodis, üks lookadest on horisontaalselt asetatud, teine põiki ja kolmas pikuti vertikaalselt, nii nagu kasti lauad, mis nurga moodustavad. Meil on siin tegemist looduse poolt ehitatud koordinaatide süsteemiga! Iga looga „põhjas“ on kõrgem rakkudekühmuke, mis karvakesi kannab. Siit algavad väikesesse pääajju mi-

nevad närvid. Kujutlege nüüd, mis sünnib ses keerulises aparatis, kui me näit. järsku vasemale ehk paremale pole pöördume? Kogu loogastik pöördub muudugi ühes, kuid horisontaalses loogas asuv vedelik ehk endoliim ei lähe mitte kohe liikvele, piisivussääduse põhjal jääb ta silmapilguks maha. Seetõttu painduvad aga karvakesed, mis selle looga põhjarakkudele kinnitatud, vastupidises sihis. (6. joon.) Sellest on

6 joon. Lookkäik risti-läbilõikes. Nooled näitavad lookkäigu liikumise sihti. Lookkäigu sees olev endoliim jääb silmapilguks paikale, mistõttu tunderakkude karvakesed kõverduvad.

küllalt. Rakud on ärritatud ja kesknärvikavasse rändab teade: on olnud nii- ja niisugune liikumine. Hakame järsku edasi liikuma, siis sünnib rakkudeärritus vertikaalseks, keha keskpinnas sihis asuvas lookkäikus; sünnib liikumine kõrva'e, siis „märkavad“ seda vertikaalse, kuid keha õlgade sihis asuvate lookkäikude tunderakud.

Vastupidise nähtusega on meil tegemist siis, kui keha on tiik aega ühtlase kiirusega mingisuguses sihis liikunud ja nüüd järsku seisma jääb. Seisma jäävad ka lookkäigud, kuid mis piisivussääduse põhjal seisma ei taha jääda, on endoliim! Veel nihkub ta edasi ja kallutab karvakesi, kuid mitte enam ses sihis, milles nad liikumise algul kallutati, vaid vastupidises sihis: tekib tundmus, näit. pärast viristamist, nagu oleksime hakanud liikuma vastupidises sihis.

Nii siis: labürint telegrafeerib, kui karvakesed ja endoliim vastamisi liiguvad. Et see vastastikune liikumine on just seks füüsikaalseks aluseks, mille pääle on väikese pääaju kompassi, tasakaaluelundi, tegevus rajatud, seda on näidanud eeskätt katsed turviga. Tuvi kõrvaregioonis lõhuti osa pääluud ni, et lookkäigud nähtavate tulid. Isesuguse aparadi abil pandi endoliim neis nüüd liikuma. Erisugusele endoliimi liikumistele reageeris loom erisuguste tasakaalu liigutustega. Kesknärvikavale telegrafeeritakse: pää liikumine paremale! Säält antakse käsk päämusklietesse: tasakaalu talulesäädmiseks pää vasemale „tagasi“ pöördada! Muudugi mõista, — väike „arusaamatus“...

Sääraselid katseid on tehtud ka teiste selgroolastega. Midagi sellesarnast tegi Austria kõrvaarst Bárány isegi inimestega. Ja ta tunnustati selle eest... Nobeli auhinna väärliseks. (Järgneb.)

S.⁸Wörishöffer. Noorsoole toimetanud Victor Neggo.

15

KAKSKÜMNES PÄÄTÜKK.

Keshub - Agarriloss.

Vähe on juhtumisi, kus mõni õnnetus inimest nagu väik selgest taevast tabab. Harilikult hoiatab teda juba teatud umbne tunne läheneva kõnelma eest. Nõnda ka siin!

Kolmanda päeva õhtul kerkis reisijate silmi ette kõrge, üksik mägi, mille ülemisel otsal ihke loss oma müüre ja torni-taeva poole kergitas. Ühtki omni nolinud orus näha, ükski loom ei liikunud mäekallakul. Kolmest külast ümbristes kindlust süinge mets, kuna neljandat pallas, hall ja järsk kallusein kaitses.

Mitu suurtükk sirutasid oma torud ähvardavalt tee poole ja kõrgel ülal, tornilt tornile ulatus rippuv siid.

„Tänaseks ööks jääme siia,“ ütles Tippoo. „Selle lossi teenritele on kohuseks tehtud igale teekäijale ulualust muretseda. Vahest tarvitab ehk keegi ka minu abi. Aga vaadake, säält ilmuvad veelgi teised, kes siin õnnata otsivad.“

Teist teed mööda lähenesid neile umbes kolmkümmend sõjariistus meest mitme raske koorma all ähkiiva kaameliga. Kui nende juht lossi väiksele teele käänas, tegi ta parema käega isesuguse liigutuse. Näis, kui oleks ta mingist asjast kinni haaranud ja käänaks niidi midagi äkklise liigutusega kahekorra.

Väiklirelt kordas härjapölvlane seda liigutust, siis ratsutasid kõik iiksteist tähelepanemata mööda lossiteed edasi.

Richardi ja Oskari pilgud kohtasid iiksteist, aga nad ei vahetanud ühtki sõna. See oli märguandmine, saavandeseitlaste teretamine — nõnda mõtlesid mõlemad.

Lossis pidi palju küfalisi olema.

Avar õverinum oli valgustatud ja kogu India pillava rikkusega ehitud. Persia roosid õitsesid halli seinal, või moodustasid palmi ümber väaneldes magusa lõhnaga täidetud lehtlaid. Tamariskid ja sõnajalad kasvasid lopsakalt igalpool, granaat- ja hibiskusõied fäikisid rubiinidena läbi videvikku. Nende keskel asusid valged kivipingid, kunstlikud tiigid ja jumalakujud, imeljusad aiamajakesed, lalad kulla ja marmoriga kaunistatud trepid ja koiad — niisugusena paistsis siinale esiu, kuna targaõu tärefises pimeduses asus. Kui Dshumbo reisma jäi, ilmus värava alla teener ja hoidis tungla kõrgele, et lähenejad teravalt silmitseda.

„Ah, sina oled see, Tippoo!“ ütles ta.

„Minu ise, Sen-Sen, mu kallid. Kas viirst on kodus?“

„Jah, — ta viibib lossis.“

„Siis lasen teda paluda, et ööseks siia tohtksime jääda! Sa tead ju, et lähema kümne tunni jooksul ühtki küia tee ääres ei asu.“

Teener noogutas pääd. „Pole viga,“ vastas ta, „te võite jääda. Minu käskija, armulise radsha Keshub Agarril, ei aja ühtki teekäijat oma lävelt. Jubi oma ehevant aga päälegi talli, mahaut!“

Ta sammus ees, ja Hondin juhtis oma paksnaha üle avara, vaba välja talli juure. Hulgalste jälgede, arvu-rikaste võraste pääle vaatamata ei leidunud siin ühtki inimest ega looma. Kõik näis tühi ja surmavaikne.

Tippoo ronis esimesena redelt alla, jäi aga seniks jeevandi kõrvale seisma kuni teised talle lossi võisid järgida. Väikesele seltskonnale anti ruumikas tuba tarvitamiseks. Teener tõi villaseid vaipu ja rikkaliku õhtu-eine kohale, süüitas lambi põlema ja tõi neile värsket vett. Siis soovis ta hääd ööd ja lahkus.

Tippoo söi nii kiiresti, nagu ruttaks ta kuhugi. Kui ta söömiseaga oli valmis, ütles ta: „Pea veel täna viirsti jutule pääsema. Minge aga magama, lapsed!“

Härjapölvlane lahkus toast. Peagi järgnes talle ka mahaut ja kolm noormeest jäid üksinda. Richard kuulatas pingul tähelepanuga, kuid kõik jäi vaikseks.

Kuhu olid siis kõik need reisijad kadunud, kes vaevalt tunni aja eest siia olid jõudnud? Miks see isearalik saladuslikkus?

Togannah nõjatus aknalauale. Niiid avas ta selle; hüpe, kärata nagu tiigri oma, ja ta oli õues. Ta vaatas ringi ja kuulatas, siis astus ta jälle kitsa aknaavause tulepiirkonda, — ta pilk pöördus Richardi poole, ta sõrm kerkis huultele.

„Tule!“ viipasid ta elavad, väikuvad silmad.

„Ei!“ vastas talle sama tumm liigutus.

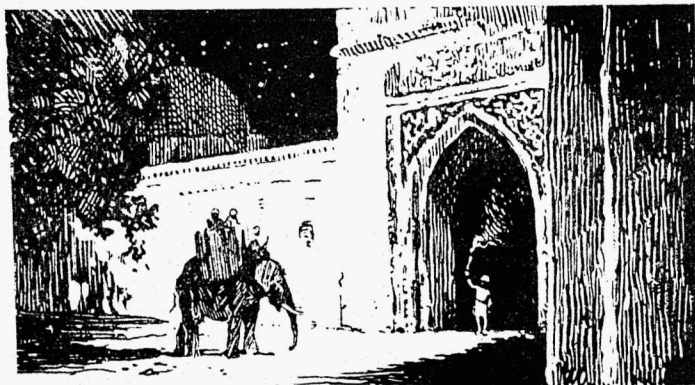
Togannah viipas jumalagaajämistervituse ja siis oli ta kadunud.

Soe ja külm vaheldusid Richardi soontes. Togannah ei tule enam tagasi, seda ta tead's. Miks põgenes indialane, miks oli kõik ta ümber nii loomuvastast vaikne ja tühi?

Ka Oskar vaikis piisival. Ta toetas pää käele ja kiristas ainult vahete-vahel hambaid.

Nõnda möödus veerand tundi; putukad lendlesid ümber tule, kerge tuuleõhk paisutas eesriideid, — üksisilmi vahtis Richard nagu kohale needitud läbi akna.

Kas oli Togannah enda päästa suutnud? Kus võis ta nüüd olla? — Võib olla valgusid aga juba homme

kõik uduloorid, mis ta hinge endasse olid mässinud, laiali. Nad liiguvad edasi Madrasl poole ja jõuavad sinna, kus neid ootab vabadus. — Võib olla osutusid need rumalad jutud thugidest süiski kõik muinasjutudeks ja väljamõelusteks.

Õues, avatud akna ees liikus üks vari. Nähtavale ilmus Hondini kõrge kuju, ta ilus tõsine nägu — ta viipas noorele meremehele.

Richard kargas nagu piissikuulist rabatud püsti. Vaevalt teades, mida teeb, sööstis aknast välja elevanti juhi kõrvale.

„Noh, Hondin, mis on juhtunud?“

Ta hääl värises. „Kas meid varitseb oht, Hondin?“

Mahaut viis ta vaikides talli juure. Sääli lamased maas mõlemad ussikorvid, nende kõrval kõik, mis nõla-arstile kuulub, tema taimed, arstirohupudelid ja riided, isegi ta sularaha; sadul asus aga Dshumbo seljas ja reedel rippus alla. Hondin silistas oma looma.

„Richard,“ ütles ta imelikult murtunud häälega, „kas mäletad veel, kudas sulle kõnelesin, et igal asiaadi ratsaloomal on oma saladus?“

Richard noogutas. „See sündis siis, kui anakonda meid varitses, mäletan.“

„Hüüva. Ka minu elevantil on oma saladus! Selle taban sulle täna väga tõsisel põhjusel avaldada — sina ja Oskar, teie peate põgenema, nüüd kohe, — kutsu ta siia, siis juhin halli teeni ja sosistan sulle tolle sõnakese kõrva. Mõne minuti pärast olete siis päästetud. Täie ajuga tormavast elevantist ei jõua ükski elus olevus mööda.“

Richard ei kokkunud. Ta meeled olid sarnases ärevuses, et ta sugugi poleks imestanud, kui Hondin talle oleks öelnud: „Sel õöl algab viimne kohus!“ — Kindla pilguga vaatas ta ainult teisele silmi.

„Kas meid ähvardab mingi oht, Hondin?“

„Jah!“

„Kas ka sind?“

„Sellest ära muretse. Teie mõlemad peate põgenema!“

„Mis minusse puutub, siis ei lahku ma mingil tingimisel sinuta, Hondin. Tule, — meie jääme kokku, tsiigu, mis tuleb.“

Mahaut põimis äkki mõlemad käed ümber Richardi kaela. „Usu mind ometi,“ palus ta tungivalt, „usu mind, laps, te peate minuta põgenema, ma kinnitan: peate!

Teie püüdmiseks ei hakata suurt vaeva nägema, kuna mind kuni maailma lõpuni taga aetakse, — minu lähedus oleks teie elule ohtlik.“

Richard noogutas. „Seda ma arvasin.“ vastas ta. „Sina jääd, et meie põgenemist katta. Ning just see'p see ongi, mida mina ei taha.“

Hondini kahvatu nägu kattus momentdiks õhetava punaga. „Sa ei a'ha, kui palju vastaseid siin praegu koos on,“ sosistas ta. „Selle mäe sügavustes viibib praegusel silmapilgul üle kahetuhande mehe, kes kõik —“

„Thugide hulka kuuluvad!“ täiendas noor-mees. „Ma tean seda.“

Hondin võpatas. „Mind seob ses suhtes pühalik vanne,“ ütles ta. „Sa ei soovi kindlasti, et selle murrat. Mine ja jäta mu minu saatuse hoole, ma palun sind!“

„Ei halgi, mi tõesti kui Jumal mind aitab. Ka see on pühalik tõotus.“

Elevantijuht näitas laiale suurete teele viivale rajale. „Sa ei pääse enam elusalt selle lossi ringmüüride vahelt,“ ütles ta pühalikul toonil, „oled koledasse surma surnud enne, kui uus päev jõuab tõusta — kui sa mu hoiatust kuulda ei võta.“

Külm viirg voolas läbi noormehe soonte, kuid süiski jäi ta oma otsuse juure kindlaks. „Nüüd on mulle kogu see lugu selge, Hondin, sellest ja teisest kujuneb mul arusaamine, eriti just Togannah teadetest. Thugid pihitsevad selle lossi keldris jumalanna Kali tõelist püü, talle inimohvreid tuues, — sa oled selle salaseltsi liige —“

Hondin raputas pääd. „Ei!“ kogeles ta.

„Kuid süiski usun seda. Hondin, armas, hää Hondin, ütle end lahti sellest pimedamast, koledamast eksitusest, — põgene minuga, ma palun sind. Bhavanj vastik kuju, tapakirves, kauss ja silmus, seda kõike olen sinu kätes näinud, tol korral Bombay pärismaalaste linnaosas, kui te talle ohvrit tõtte; sina —“

„Richard — ja seda nägid sa?“

„Jah. Ma hiilisin teile järele, et näha, kuhu lähete. Hondin, kas võid sa tõesti sarnastest kuritegudest arvamisel olla, et nad jumaliku olevusele on meelepärast?“

Indialane ringutas käsi. „Ah jäta,“ ütles ta, „ma ei tohi sellest kõneleda. Mine ja mäleta mind, kui siit maailmast lahkunud.“

„Ja sina tahad thugide juure tagasi pöörduda, tahad nende verepühadest osa võtta?“

„Ei kunagi! — Ei kunagi! Seda tõotan sulle. Kogu kurjus mu südamest, kogu vihkamine ja viha olid mu südames äärmuseni üles püstitatud, kui feringid mu vaesed väetimid lapsed röövisid ja nad kiskjaille elajalle söödaks heitsid, — ma tahtsin selle kannatust ja valu, mida pidin tundma, tasuda kümnetuhandekordse kannatuste ja valudega, tahtsin iga pisara eest miljonid pisaraid valama panna ohvriks minu omaste tundmatul haudadel. Ma pime ja rumal! Minu elu muutus kibedate kättemaksuhade keskel ikka rahunumaks ja rahunumaks, — kuni sina ilmusid, Richard. Ja-jah, oli kord

päev, kus ka sind piinata, su tappa tahtsin, just see pärast, et sa niisugune ilus ja õitsev pois olid, tugev ja elurõõmus, kuma minu poeg hirmsa saatuse osaliseks pidi saama! Oli kord päev, kus sind vihkasin sinu nooruse, sinu avameelse, süütu pilgu pärast! — Siis aga võitsid sa pimeduse mu hinges. Kas mäletad veel toda mele esimest koosviibimist, toda silmapilku, kus sa mulle ütlesid: „Hondin, oleksin suutnud, oleksin su lapsi kaitsnud!“ — see heitis mu põrnu, see näitas mulle ristluse vägevat jõudu. Ma armastasin sind, Richard, armastasin sind ikka soojemini, kuigi seda enda vastu tahtsin salata. Näed sa, niid tead kõik, laps, sa näed niid ühe vaese purustatud elu sügavustesse, kellele ainult üks õnn on jäänud, et ta enda väärsuse eksituse kütkeist on suutnud vabastada. Arva, et olen su tundmatu isa, Richard, ja paluksin sind, põgene! põgene! siis ei suudaks sa mulle enam vastu tõrkuda!“

Meie sõber raputas pääd. „Ja kui ma seda kõike juba ammu oleksin aimanud, Hondin? Kui ma sind just samuti armastaksin nagu sina mind? — Kas peaksin siis su, just sinu ohtlikul silmapilgul ükski jätna? Seda sa minust ometi uskuda ei või!“

Ta hääl sumbus peaaegu liigutusse, ta silmits india-lase kaivrutat nägu, tema suured sinised silmad olid täis pisaraid. „Hondin, meie põgeneme üheskoos ja langeme üheskoos, kui see nii peab olema, aga ma ei jäta sind nende elusate kuradite kiiisli. Sa oled minu mayardar, sa pead seda tähtsa, mida sulle käsen, — noh olgu, niid käsen sind.“

Hondin avas talle laudseinas ühe väikese rusikasuuruse vaateakna. „Vaata sinna,“ palus ta, „vaata neid lugematuid Araabia täkke ja elevant, — kas nende hulgas tõesti ei peaks leiduma tooma, kelle kiired jalad meie peiduurkani jõuavad, ja olgu see kas või alles päevade, nädalate pärast? Olgu sulle teada veel üks asjatu, võib olla koledeim seni kuuldust! — Ükski ohver ei ole jumalannale nii meelepärane kui äraandjaks saanud vandeseitslane. Mina ei või pääseda, ma ei või nende kättemaksu eest, kes mind oma vennaks on pidanud, kuhugi põgeneda, ei ühtegi paika kogu Indias. Igalpool tabaks mind silmus, igalpool leiaks püha kobra mu südameverd ja jooks seda. See pärast luba mind vähemalt — minu teiste tegude lepituseks, viimaseks rõõmuks ses maailmas — hukkuda, sellega sind päästes, sinu eest!“

Richardi silm välgatas. „Häbi mulle, kui selle ohvri võiksin vastu võtta, Hondin! Ainult argpüks jätab oma sõbra saatuse hoole, ainult nurjatu!“

„Aga sa ei suuda mind vähemaltki aidata!“ hüüdis mahavat kõrgilt, „kõige vähemaltki!“

„Sis langen su kõrval!“

Sel hetkel ilmus õue üksik ratsanik kõrge kasvuga, varjatud näoga mees, kellele tüger kergete hüpetega järgis Hondin võpatas. Kiiresti nagu mõttevälgahtus tõrjus ta noore meremehe talle tagaseinas olevast uksest välja ja andis talle käevilipega mõista, et ta talle ei järgiks. Järgmisel hetkel oli ta roospõõsaste vahele kadunud.

KAKSKÜMNES ESIMENE PÄÄTÜKK.

A I I I I m a s.

Richard kõhkleb. Mis pidi ta tegema?

Loss ja selle ümbrus asusid täielises vaikuses. Kes neid ärritavaid, verd kuumutavaid teadaandeid teiste suust poleks kuulnud, sellele poleks mõttesegi tulnud mingit hädaohtu aimata, vaid oleks need jutustused thugidest tegevuseta pääde tühipaljasteks väljamõeldusteks tunnistanud. Igalpool vaikus ja õine rahu.

Richard kuulatas hingetult.

Vastsaabunud mees sammus üle õue, kiskja järgis talle norus pääga vaikselt urisedes. Isesuguse koputamise pääle avanes heledalt valgustatud eeskoja uks. Ta astus sisse ja sama saladuslikult suleti ta järel uuesti värv. Endine pimedus kattis lossi õue tagumist osa.

Richard kavatses parajasti jälle Oskari juure tuppa astuda, ta igatses inimese häält kuulda, valgust ja teiste lähedust tunda, — sääl äkki kerkis põõsaste vahel üheks hetkeks ta silmi ette elevantjuhi kõrge kuju. Hondin piilus ümberringi, nagu tahaks ta ses veenduda, et teda ükski silm ei näe.

Siis avas ta väkikiirelt väikese ukse aiamajakese ukse, astus sisse ja sules selle jällegi sama kiiresti. See kõik sündis imekiiresti.

Kuum juga voolas läbi Richardi soonte. Enne veel, kui ta jõudis mõelda, mida tegi, liikusid juba ta jalad ja roheliste põõsaste vahelt läbi pugedes, jõudis ta väikese kullaga ehitud hoonekese juure ja katsus ust. See oli lahti, ta võis käepideme kärata alla vajutada.

Järgmisel hetkel seisis ta juba aiamajas.

Tagaseinas silmas ta poolpimeduses teise ukse. Richard liikus kobades edasi. Kiitsas trepp viis siis alla. Hondin võis ainult selle tee olla valinud.

Richard järgis talle kõhklemata. Mahavat ei läinud enam tagasi thugide verepidudele, seda teadis ta kindlasti. Arvatavasti tahtis ta aga neid jälgida ja selle kavatsuse teostamisel oli parem, kui ta polnud ükski.

Mida kaugemale hulljulge noormees mäesügavustesse edasi tungides ronis, seda suuremaks kasvas ta imestus. Kääk laienes, kusagilt valgus kauge, poolvarjatud heledus, astmed lõppesid ja üksiku rändaja silmade ees avanes kõrge võlvialune. Seinte ääres seisis puusärgid.

Siin ühe mehe, sääl ühe lapse oma, siis kõrge kuumistatud postament hõbedase astjaga, — kahtlemata pettus selles elusalt põletatud naise ja ema tuhk. Kivist imekenasti nikerdatud roosid põimisid astjat, — jumalaja loomakujud kuumistasid kõiki seinu. Elusuuruses elevantid, maod ja ahvid, Brahma kuju kolmepäise jumalana, ühes Vishnu ja Shivaga, Bhavani ja Dshagannadi omad — kõik nad olid kohal ja moodustasid üle puusärkide hirmuäratava seltskonna.

Võlvialune lõppes, jällegi algasid trepid. Põiki üle tee ripnesid jaanarilinnu muradest, väikestest kellukes-test, suletuttidest ja väärjumalakujudest põimitud vankid; aeg-ajalt tõmbus tuuleõhk ja sünnitas vaikseid, kaeblikke helisid, siin-sääl lõkendas üksik lambike või katsid mustast marmorist seinu kogu Aasiat iseloomustavad moonutuslikud, kirjud maalid. Krokodidid ja lendavad maod, igasugu muinasjutulised loomad,

maod ja skorpionid näisid üksteist taga ajavat, inetuses üksteisega võistlevat. Üks neist koletistest oli ikka jälle suurem ja vastikum kui teine; iga üksik, elusuurusest kaugelt suurem, näis pärani lõugadega rändajat ähvardavat.

Tõepoolest, isegi kindlaim mehesüda võis sel teel hakata värisema. Krokodillide teemantsed silmad läkisid poolpimeduses, mürgiste madude teravad keeled puurisid end kitsal teel peaaegu rändaja ihusse, — tarvitses palju julgust, et kohkumata edasi tungida.

Sügavamale alla, ikka sügavamale maapinna õudsesse riipe. Sadanded astmed asusid juba noore meremehe selja taga, ta pidi juba mäe põhjani olema jõudnud ja allpool suure tee tasapinda. Ta rind hingas raskesti, õhk muutus ikka hõredamaks, ikka kuumemaks — nüüd ümbritses teda igast küljest pilkane pimetus.

Kui siin kusagil vahest mõni võre asus, mis ta selja taga iseendast lukku vajus? Kui Hondin mõnda kõrvalteed oli läinud, nõnda et ta teda enam ei kohanud, teda enam võimalik polnud appi kutsuda! Mis siis?!

Külm higi tungis tal kogu kehast välja. Õudne mõte!

Ta kobas edasi. Richard polnud see mees, kes poolele teele seisma oleks jäänud, või isegi arglikule kahtlusele maad oleks annud.

Süüil vilksatas ta ees jälle mingi tuli. Ebamäärane helk peegeldus seintel, — üks tulesädemeke rändas ta ees, see põles laternas, mida keegi kandis.

Richard siida põksus kiiremini. Kas oli see Hondin?

Ta järgis tulele nii kiiresti kui jaksas, ja viimaks paisutas sügav kergetusõhke ta rinda. Kaunis kaugel ta ees eraldus üldisest pimedusest hiiglasuurena indiaanse kuju, — Hondin hiilis kitsasse seinadõnsusse, kuhu ta seisma jäi.

Richard libises kuulmata läbi pimeduse talle järele.

Nüüd näis mingi ebamäärane sumin täitvat kogu õhu. Kas olid need muusikaheled, suurte vihmapiiskade ühe-taoline langemine klaaskatusele või mitmetuhandelise rahvahulga surutud häälekõla? Richard kuulatas. See kõlas nagu kauge merekohin ja muutus iga sammuga ikka kõvemaks ja kõvemaks. Ühtlasi tekkis mingi tulekuina, alguses nõrgalt, siis aga ikka heledamalt ja heledamalt, kuni lõkendav tulekahju võlvialuse kõrget lage oma leekidesse näis matvat.

Richard hiilis edasi, vahetpidamata hoolsalt iga elevantijuhhi liigutust jälgides.

Hondin oli oma väikese lambi ühe kivisamba taha peitunud. Nüüd lähenes ta laiale raudvõrele, mis maalt kätke sellest koopast eraldas, kust see tulekuma paistis. Ta haaras ettevaatlikult raske põldi pihku, tõstis selle kogu jõudu kokku võttes üles ja tõukas ta võreposti küljes asuvasse rõngasse. Nüüd oli sissekäik lukustatud; valgustatud ruumist ei võinud keegi siia pääseda.

Nüüpe kui Hondin oma töö oli teinud, võttis ta lambi ja tahtis sama teed mööda tagasi minna. — Nagu välgust rabatud jäi ta aga seisma, kui noor meremees talle nii äkki vastu astus.

„Sina siin?“ ähki ta vaevalt kuuldavalt.

Richard põimis rahulikult oma käsivarred rinnal. „Ma ütlesin ju sulle, Hondin, meie jääme kokku.“

Indiaalane võpatas. „Aga igal hetkel võib see või teine koosolijaist siia ilmuda,“ sosistas ta, „siis oleme kadunud, sina ja mina.“

Richard raputas pääd. „Kui ainult üks ilmub, siis veel mitte, Hondin. Siin leidub iga sammu pääl hää peidupaik. — Aga mis sünnib öieti sääli?“ lisas ta juure.

„Seda ei tarvitse sul näha, laps. Sooviksin su süütumast noorusest mürgitavat, õudset mälestust eemale hoida! — Tule, tule, peame ruttama; mul on oma kindel plaan — kõik läheb veel hästi.“

Oma kaitsealuse käsivarrest kinni haarates tahtis ta teda ühes tõmmata, kui äkki trepikäigust kerge kröbin kuuldis. Hondin seisatas, surmani kohkunud. „Te jumalad,“ sosistas ta, „keegi tuleb!“

Käevilpega näitas ta elusuuruses elevantikujule, mis nagu sissekäiku näis valvavat. Kiiresti nagu osav kass kadus Richard hiiglase läbitungimatusse varju.

Hondin andis oma lambi valgusele otstarbekohase suuna, siis ootas ta võreposti majale toetudes näilise rahulikult tulijat. Richard nägi võõrast, selle nägu oli riide taha varjatud ja ta teretas elevantijuhhi tolle parema käe liigutusega, mida ka ratsanikud lossi värava ees tervitamiseks olid tarvitanud.

Hondin vastas sama liigutusega. Kuigi ta täiesti rahulikuna näis, põksus ta siida siiski, nagu tahaks ta lõhkeda. Igal hetkel kartis ta, et võõras Richardit võiks silmata.

See vaatas uurivalt ümberringi. „Mida siin teed?“ küsis ta elevantijuhhit.

„Nagu näed, valvan väravat.“

„Kas su üks ülematest siia saatis?“

„Jah.“

Mees noogutas. „Hüva, — siis on kõik korras.“

Nende sõnadega sammus ta edasi, kuna Hondin hingamist tagasi hoides ta sammude kõla kuulatas. Vähemalt oli teekäänak nüüd teatud kaitseks, kuuld siiski rusus indiaalse hinge raske koorem. Kes võis teada, kuhu võõras jääb peatuma ja kus taganemist võib ta kistada?

„Richard,“ sosistas ta, „esialgu peame veel siia jääma. Tule mu juure, laps.“

Noormees oli juba nüüd nii kaugele ette astunud, et ta pilgu ruumi teisepool raudvõre võis heita. Värava juurest viis kaunis lai käik kuni sammassaalini, kus ta pilkudele tõeliselt hirmus vaade avanes.

„Tule, tule,“ palus Hondin, „ära vaata sinna, laps.“

Kuid Richard vilpas talle — ei. Ta oli kord juba siin ja tahtis nüüd ka kaljulossi saladusi põhjalikult tundma õppida.

KAKSKÜMNES TEINE PÄÄTÜKK.

Thugide ohvrirüha.

Suures avaras koopas viibis tuhandepäline rahvahulk. Mustast marmorist alusel seisid üle kümne jala kõrge hirsusa jumalanna Kali kuju, nagu too teinegi, väiksem, mida Richard Bombays oli näinud, läbi ja läbi hõbedast ja sama vastiku välmusega kui toogi, ei, enam

veel, vastikum säärases suuruses, kus tigiduse ja õeluse ilmet viimase peensuseni oli võimalik olnud väljendada. Kujul olid hammasteks päris ehtsad hundikihvad ja kaela-ehteks kaks väljatopitud madu ja inimese päaluudest koosnevad keed; ta juustes koonutasid sisalikud ja kogu keha oli verepiiskadega kaetud.

Seda vastikut kuju ümbritses lai kivist raiutud lillepoolring, millel vandeseltsi tundemärgid aset olid leidnud, silmus, siidirätt, oda ja tapakirves; sellele järgnes teine ring, millel korvid puuviljaga kausid küpsetatud leivaga ja suured datliveini astjad aset olid leidnud.

Nüüd järgnes põrandatõõnsuses püha tuli, mille juures kaks meest vahti pidasid. Aeg-ajalt valasid nad mingit heledat vedelikku leekidesse, mille järele igakord vägev, peaaegu ümmastav magus lõhn õhku täitis.

Kõigil juuresõitjail olid näod varjatud. Preestrid kandsid valget, teised musta näpokatet. Niipalju kui

Richard võis näha, ei viibinud Tippoo veel koosõitjate hulgas.

Nüüd tassisid mitu meest oma õlal vägeva, puhtast kullast valmistatud kausi kohale. See oli määratud jumalanna jalge ees seistes ohvrile verd endasse mahutama. Teised kandsid korvides igasugu ehteid jumalanna ette, mis kogu maal ühe aasta jooksul õige mitmekesistel juhtumistel kägistatud ohvritelt olid röövitud. Teemandid, kullakangid, pärlid ja igasugu kalliskivid, peened koed Tšebetist ja Kashmirist kui ka hiiglasummad puhtast raha, saadud nende asjade müümisest, mille alalhoidmine või edasitoimetamine kahtlust oleks võlnud avaldada.

See kõik säras ja vilkus aina tulekumas, hõõgus punasena ja kuldseena. Hundikihvad hirmuäratava Bhavani näos näisid kogu selle hiiglavaranduse üle rõõmusõites irvitavat. (Järgneb.)

Õhtul külavainul.

H. Valma.

*Traa-ra-aa, traararaa. —
Külas täna muusika.
Noored tõtvad tantsima,
Vanad päältä vaatama.
Traa-ra-aa...*

*Uht-saht-saa, uht-saht-saa. —
Küll saab tantsu uhata!
Pole aega puhata;
Ega tants ju väsita.
Uht-saht-saa...*

*Tuu-ta-tii, tuu-ta-tii. —
Poiste pillid hüüdvad nii.
Lastekari kuulamas,
Pillimehi luuramas.
Tuu-ta-tii...*

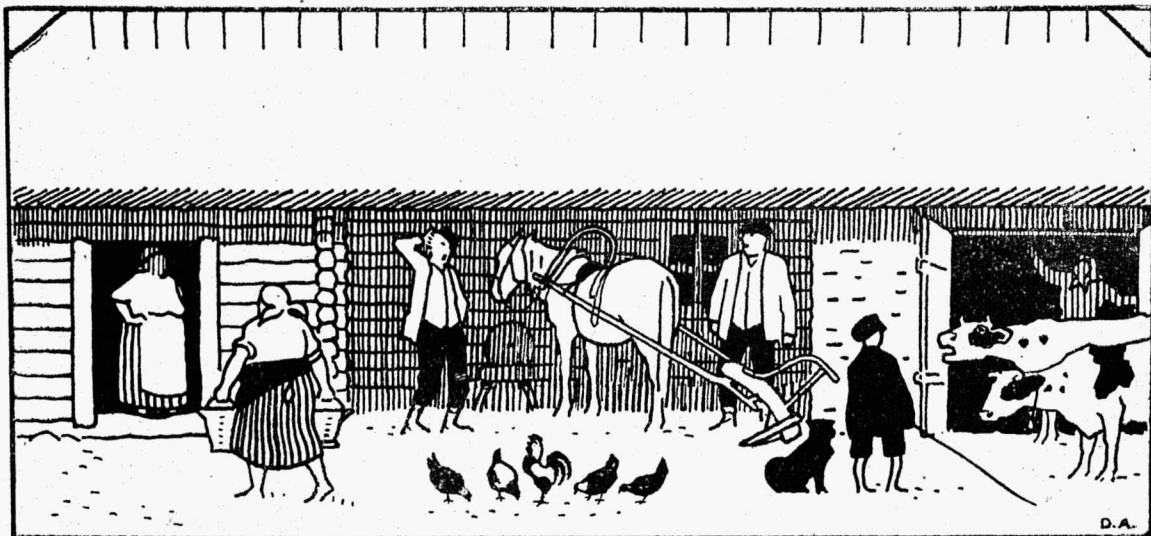
*Pumm ja pumm, pumm ja pumm,
Mürab sekka vana trumm,
Passipillid, pasunad
Trümmitakti toetavad.
Pumm ja pumm...*

*Laa-li-luu, laa-li-luu,
Laulab tüdruk vallatu.
Küllap pannaks' tähele,
Talutakse tantsule.
Laa-li-luu...*

*Ha-ha-ha, ha-ha-ha! —
Sääl va naljahammas ka.
Küll ta pilget peljati,
Naljajuttu naereti.
Ha-ha-ha!...*

*Ikka nii, ikka nii,
Kuni väikse valgeni.
Siis vast minnaks' magama,
Teiseks päevaks puhkama.
Ikka nii.*

Hommikul talus.

H. Valma.

Kikrikiti, kikrikii. —
Kireb kukk, ja peagi
Pererahvas märkamas,
Unest jubu ärkamas.
Kikrikii . . .

Kõll-lall-laa, kõll-lall-laa. —
Juba tullaks' piimaga:
Kolisevad lüpsikud,
Plekist nõud ja kopsikud.
Kõll-lall-laa . . .

Tuu-ta-taa, tuu-ta-taa. —
Talu karjus Krantsiga
Õues karja ootamas,
Karjamaale juhtimas.
Tuu-ta-taa . . .

Muua muu, muua muu. —
Kari teda kuulnud ju,
Lehmad pannud tähele,
Hüüdvad sinna vahele:
Muua muu . . .

Huu-ha-haa, huu-ha-haa. —
Peretütar virgund ka;
Laseb loomad vallale,
Laulab järel karjale:
Huu-ha-haa . . .

Poisid ae! poisid ae!
Päike juba kõrgel, kae!
Hüütab õuel peremees,
Omal hobu juba ees.
Poisid ae! . . .

Unine, unine
On veel alles sulane:
Hõõrub silmi, — kõheleb, —
Sügab kukalt, — muheleb.
Unine . . .

Noriseb, noriseb . . .
Kelle nina toriseb?
Perepoeg jäänd magama;
Sellest meest vist küll ei saa.
Noriseb . . .

Tööle nüüd, tööle nüüd!
Kõigil hommikune hüüd.
Õhtul aega puhata,
Noorel rahval kohata.
Tööle nüüd! . . .

